

EMANOIL HAGI-MOSCO, BUCUREȘTI. AMINTIRILE UNUI ORAȘ. ZIDURI VECHI. FIINȚE DISPĂRUTE

**Ediție îngrijită de Ștefan Pleșia, Dan Pleșia
și Mihai Sorin Rădulescu, Cuvânt înainte
de Paul Cernovodeanu, București, Editura
Fundației Culturale Române, 1995, 328 p.**

Liliana Nicoleta Hanganu

Apărută cu câțiva ani în urmă, dar nemediatizată atât cât merită, lucrarea pe care o prezentăm în rândurile următoare se constituie, în primul rând, ca unul dintre foarte puținele exemple ale „literaturii de sertar”, pe care o așteptam după 1989. Și, într-un anumit sens este bine că s-a scris pe ascuns tocmai despre București, despre monumente și oameni, despre întâmplări de demult și fapte intrate de acum în istorie. Despre un oraș-capitală de-capitat...

Autorul lucrării, Emanoil Hagi-Moscu, după cum se precizează în *Nota biografică*, semnată de Ștefan Pleșia, s-a născut în 1882 la București, într-o veche familie de origine greacă. A absolvit Liceul Sf. Sava din București; a urmat cursuri de arhitectură la Roma și, mai târziu, de drept, la Toulouse; cunosător al mai multor limbi – latină, greacă, italiană, franceză, germană. După 1906 aprofundează studiile de heraldică și genealogie, iar din 1908 este ales membru al Societății de Genealogie „Adler” din Viena. Se înrolează voluntar în armată în trei rânduri: 1902, 1913 și, apoi, în 1916, la sfârșitul războiului având gradul de căpitan în rezervă. Căsătorit din 1919 cu Maria-Nicola Cerkez; au avut doi copii: pe Elisabeta și Ion Hagi-Moscu. În 1931–1932 a fost deputat de Bălți și Lăpușna; în septembrie 1940 a fost numit prefect al județului Buzău, iar din 1941, primar al sectorului IV de Verde în București. În perioada 1941–1948, și, ulterior, după 1950 a fost Epitrop al Așezămintelor Brâncovenești din București. Membru al Comisiei heraldice consultative (1821–1940), ulterior al Comisiei de heraldică, genealogie și sigilografie de pe lângă Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”. Din anul 1964, Cavaler al Ordinului de Malta. A murit în aprilie 1976, fiind înmormântat în cavoul familiei, la cimitirul Bellu. Opera: albumul *Steme boierești din România* (1918) – din care a donat un exemplar Muzeului Municipiului București, în anul 1958; a redactat în colaborare cu Ion C. Filitti și cu George D. Florescu peste șapte sute de table genealogice (anii '20); studiile *Boierii lui Mihai Viteazul și Lupta de la Robânești* („Arhivele Olteniei”, 1929); ca ziarist, a publicat aproape zilnic articole în ziarul conservator „Ziua”, apoi în „Universul” și „Gazeta municipală” (anii '30).

Cele douăzeci și șase de studii ale cărții de față, din care douăzeci sunt inedite, iar șase – menționate ca atare – au apărut în diverse publicații între 1935–1940, și 1971, au fost structurate în nouă capitole: *Monumente istorice, Lăcașuri venerabile, Vechi case bucureștene, Ulițe de demult, Evocări istorice, Triptic feminin, Figuri pitorești din protipendadă, Moravuri și obiceiuri din trecut, Vechi așezări din jurul Bucureștiului*.

Descrierea aleasă a pământului, a reliefului și vegetației, a mirosurilor și culorilor, este completată de istoricul vechilor familii (Brâncoveanu, Cantacuzino, Hagi-Mosco, Suțu, Văcărescu, Filipescu-Vulpe ș.a.), al relațiilor de rudenie, al complicatelor modificări de proprietate asupra vechilor palate și moșii, datorate căsătoriilor, daniilor și întemeierilor de așezăminte (Așezămintele Brâncovenești, Așezămintele „Domnița Bălașa”), vânzări-cumpărărilor sau moștenirilor. Bărbați și femei cu caractere puternice sau supuse, cu orgolii aprinse și „ego”-uri exacerbate, care, de cele mai multe ori prin naștere, alteori și prin calități și talent personal, au fost, cel puțin, în mijlocul evenimentelor, dacă nu promotorii acestora; urzeli de palat sau în interiorul familiilor, momente de bravadă și fapte cuminiți, vorbe de duh, dueluri verbale: parlamentare, publicistice sau epistolare și dueluri cu arme albe sau de foc – toate aceste personaje și întâmplări sunt surprinse printr-un ochean îndreptat asupra trecutului. Comentariile autorului sunt susținute de hrisoavele vremii, de amintirile, fie critice, fie laudative, ale călătorilor străini, de lucrările altor istorici care s-au aplecat asupra istoriei Bucureștiului.

Fie că se referă la monumentele din București, de utilitate publică (administrative, de sănătate și religioase), sau private (palate și case), fie că schițează portretele personajelor care au lucrat sau au locuit în aceste clădiri, autorul are o extraordinară forță imaginativă. El reînvie un trecut de care astăzi suntem lipsiți, prin distrugerii succesive și sistematice sau prin modificarea structurii populației capitalei. Însuși autorul își propune să realizeze o frescă a unei lumi ale cărei pâlâpâiri erau încă vizibile în vremea sa, însă pe cale de a se stinge: „Am căutat să evoc clădiri dispărute, să descriu altele încă în ființă, dar care pot dispărea de la o zi la alta, orașul cerând prefaceri radicale care nu cruță. Am căutat, iarăși, să evoc ceva din felul de trai al bunicilor, arătând că la noi nu era mai rău ca în alte părți, putând sta fără sfială alături. Am mai căutat să păstrez o cât mai cinstită obiectivitate”. (*În loc de prefață*, București, 5 octombrie 1960).

Literatură memorialistică, documentată istoric (autorul a studiat în arhive publice și particulare și a reținut amintirile membrilor familiei), stil elegant de narator cultivat, curiozitate critică și spirit sintetic – toate acestea sunt reflectate în seria de studii care compun volumul de față. În întregul lui, acesta se poate citi pe cel puțin două straturi: gazetăresc, rapid și comod, confortabil și accesibil, sau științific (istoric cu precădere), având informații bogate, la stadiul cercetării din vremea respectivă. O atenție deosebită trebuie arătată notelor de la sfârșitul fiecărui excurs: redactate de autor în două cazuri, *Biserica „Așezământului Domnița Bălașa” din București* (în colaborare cu Preot Mihail Marinescu și

Radu Crețeanu) și *O veche casă boierească în mahalaua Colței: fosta Primărie* (casa Hagi-Mosco), restul fiind rezolvate cu măiestrie de dl. Mihai Sorin Rădulescu – aparatul critic poate lesne constitui un micro-dicționar istoric de sine stătător, cu referiri, mai ales, de genealogie, dar și de istorie urbană, militară, politică sau de arhitectură. Textul este susținut și prin imagini: fotografiile de epocă din colecția autorului, planuri vechi ale orașului (Planul Ernst – 1791, Planul Borroczyń – 1852, Planul Jung – 1856), precum și o serie de „extrase” genealogice.

În urma lecturii se pot compune hărți istorice imaginare în palimpsest, straturi transparente, care se ridică sau se așează, creând mișcare, senzația viului, a întâmplărilor senzaționale ale clipei sau secolelor, când fiecare zi poate să fie o Odisee și fiecare veac o urmă de tăcere. Pentru cei nou-veniți, atât spațial (mutați recent), cât și temporal (născuți, mai ales, după anii '80), străzile au alte amintiri. Parcurgând paginile acestui volum își pot completa, în sfârșit, legenda personală cu legendele locului.

În poveste, primul pas spre regăsire începe în pădurea de argint; pentru regăsirea coordonatelor unui oraș, a identității sale trebuie, de bună seamă, deschisă și punga cu arginți. Dar aceasta este deja altă poveste...